

Морфологічні дослідження

УДК 611.81.013

О.П.Антонюк

БУДОВА ДЕЯКИХ СИНУСІВ ТВЕРДОЇ ОБОЛОНКИ ГОЛОВНОГО МОЗКУ У РАНЬОМУ ПЛОДОВОМУ ПЕРІОДІ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ

Кафедра анатомії людини (зав. – проф. В.А. Малішевська)
Буковинської державної медичної академії

Резюме. Методами морфологічного дослідження вивчені особливості розвитку та будови верхнього сагітального, поперечних синусів та синусного стоку. Узагальнені їх варіанти будови, індивідуальна мінливість.

Ключові слова: плід, пренатальний онтогенез, тверда оболонка, синус.

Вступ. Питання діагностики та лікування розладів мозкового кровообігу тісно пов'язані зі знанням морфології внутрішньочерепного артеріального та венозного кровообігу, в тому числі і будови синусів твердої мозкової оболонки, як однієї з важливих ланок відтоку крові від головного мозку [4,5].

Такі методи діагностики як рентгеноангіо- та синусографія потребують точних анатомічних знань не тільки типової будови всіх судинних утворень мозку, але й численних їх варіантів, у тому числі й крайніх форм. Якщо ці питання у дорослих людей розроблені достатньо [1,2,3,6], то дані внутрішньоутробного розвитку судинної системи головного мозку, зокрема синусів твердої оболонки висвітлені в літературі недостатньо.

Мета дослідження. З'ясувати особливості розвитку та будови верхнього сагітального, поперечних синусів та синусного стоку в ранньому плодовому періоді онтогенезу людини.

Матеріал і методи. Дослідження проведено на 18 трупах плодів 4-6 міс (130,0–238,0 мм ТКД) за допомогою методів макро-та мікропрепарування під контролем мікроскопа МБС-14 з попередньою ін'єкцією забарвленим розчином желатину. Досліджувалися верхній сагітальний (стріловий) синус, синусний стік та поперечні синуси.

Результати дослідження та їх обговорення. Верхній сагітальний синус виявлений на всіх препаратах. У 13 випадках він починався від сліпого отвору двома вузькими каналами, відокремленими один від другого перегородкою такої ж будови, як і бічні стінки; форма просвіту каналів циліндрична в межах тім'яних кісток обидва канали зливалися в єдину порожнину, яка у 9-ти випадках на відстані від 12,0 до 20,0 мм від синусного стоку знов розгалужувалася на дві частини. У решті спостережень (4 випадки) синус до кінця лишався єдиним утворенням.

У 5-ти випадках сагітальний синус існував як єдиний канал, який у 3-х спостереженнях безпосередньо впадав у синусний стік, а на 2-х препаратах на відстані 10,0-12,0 мм від стоку ділився на дві частини, після чого впадав також у синусний стік.

Щодо напрямку синуса, то майже на всіх досліджених об'єктах він мав середнє розташування, і лише в 3-х випадках відхилявся вліво і в одному – вправо.

У всіх досліджених плодів вздовж сагітального синуса спостерігали додаткові розщеплення твердої оболонки – “парасинуси”, які розташовувалися паралельно порожнині синуса і були з'єднані з ним щілинами різних розмірів. У випадках існування подвійної порожнини синуса “парасинуси” розташовувалися по боках обох каналів (рис. 1).

Синусний стік як класичне хрестоподібне утворення зустрівся тільки у 6-ти випадках (з тих 7-ми, коли верхній сагітальний синус закінчувався єдиним кана-

Рис. 1. Горизонтальний зріз голови плода 210,0 мм ТКД.
Макропрепарат.
1- сагітальний синус; 2 - "парасинуси"; 3 - мозковий серп.

лом). В інших 12-ти спостереженнях визначені такі варіанти будови синусного стоку:

1. Єдиний верхній сагітальний синус, відхиляючись вліво, впадає у лівий поперечний синус (1 випадок).

2. Подвійний верхній сагітальний синус впадав відповідно у лівий та правий поперечні синуси (7 випадків).

3. Верхній сагітальний та прямий синус спочатку утворювали сітку завдяки додатковим розгалуженням, і лише потім по боках сітка переходила у широкі поперечні синуси (розсипна форма синусного стоку) - 4 випадки.

Початок і будова поперечних синусів також мінливі і залежать у деякій мірі від характеру формування синусного стоку. При класичному варіанті, поперечні синуси відходили безпосередньо від синусного стоку, що можна сказати і про його розсипну форму (рис.2). В інших випадках поперечні синуси були як продовження одного з каналів верхнього сагітального або прямого синусів.

Вкажемо на велику індивідуальну мінливість будови синусів і синусного стоку, особливо у плодів 4-5-ти місяців, що ускладнює виділення типової форми об'єкта. Дещо стабільнішою стає будова синусів у плодів шести місяців.

Рис. 2. Горизонтальний зріз голови плода 230,0 мм ТКД.
Макропрепарат.
1- поперечний синус; 2 - синусний стік; 3 - мозочковий намет.

Висновки.

1. У будові верхнього сагітального, поперечних синусів та синусного стоку виявляється великий діапазон індивідуальної мінливості, яка більша у плодів 4-5-ти місяців.

2. Поява “парасинусів” вздовж верхнього сагітального синуса свідчить про розвиток його порожнини із сітки венозних лакун твердої оболонки мозку.

3. Синусний стік класичної хрестоподібної форми зустрічався в третині досліджених об’єктів, другою крайньою формою стоку є розсіпна.

Література. 1. *Большаков О.П.* Особенности строения пещеристой пазухи. Автореф. дис.... док. мед. наук. – Ленинград, 1967. - 19 с. 2. *Вовк В.Ю.* Особенности будови синусів твердої мозкової оболонки склепіння черепа та їх значення для раціонального шунтування. Автореф. дис.... канд. мед. наук. – Харків, 2000. - 15 с. 3. *Коваленко О.П.* Індивідуальна мінливість синусів твердої мозкової оболонки та її прикладне значення: Автореф. дис.... канд. мед. наук. – Харків, 2000. - 16 с. 4. *Сресели М.А., Большаков О.П.* Изменчивость венозных синусов твердой мозговой оболочки и ее значение для мозгового кровообращения // Архив анатомии, гистологии и эмбриологии. - 1973. - Т. 65, № 9. - С.11-16. 5. *Сресели М.А., Большаков О.П.* Клинико-физиологические аспекты морфологии синусов твердой мозговой оболочки. - Л.: Медицина, 1977. - 176 с. 6. *Фоміних Т.А.* Індивідуальна анатомічна мінливість синусного стоку: Автореф. дис. ... канд. мед. наук.- Харків, 1997. - 30 с.

THE STRUCTURE OF SOME SINUSES OF THE DURA MATER ENCEPHALI AT AN EARLY STAGE OF HUMAN DEVELOPMENT

O.P.Antoniuk

Abstract. By means of methods of a morphologic investigation we studied the peculiarities of the development and structure of the upper saggital, lateral sinuses and sinusoid state. The versions of the above-mentioned structures and individual changeability are generalized.

Key words: fetus, prenatal ontogenesis, dura mater, sinus.

Bukovinian State Medical Academy (Chernivtsi)